

**MONITAVOITTEINEN AIKUISSOSIAALITYÖ –
Kirjallisuuskatsaus aikuissosiaalityön tavoitteiden määritelmästä**

Mikko Uimonen
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän yliopisto
Avoin yliopisto
Kevät 2020

TIIVISTELMÄ

”Monitavoitteinen aikuissosiaalityö” –

Kirjallisuuskatsaus aikuissosiaalityön tavoitteiden määritelmistä.

Mikko Uimonen

Kandidaatintutkielma

Avoin yliopisto

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2020

Sivumäärä: 26

Kandidaatintutkielmani lähtökohtana on kokemukseni siitä, että arjen aikuissosiaalityön hektisyyden keskellä työ on vaarassa pelkistyä taloudellisen tuen tarjoamiseksi vailla suunnitelmallista ja tavoitteellista otetta. Halusin aikuissosiaalityön tavoitteisiin perehtymällä muistuttaa itseäni ja myös lukijaa siitä, mistä aikuissosiaalityössä on kysymys ja mitä sen tavoitteet ovat. Näen, että kandidaatintutkielmani toimii myös yhteenvetona sosiaalityön ja aikuissosiaalityön tavoitteista esimerkiksi uudelle aikuissosiaalityön työntekijälle.

Kandidaatintutkielmani tarkoituksena on selvittää, miten aikuissosiaalityön tavoitteita on määritelty kirjallisuudessa. Tutkimusmenetelmänä olen käyttänyt kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, jonka olen toteuttanut narratiivisena yleiskatsauksena. Aineiston analyysia varten olen käyttänyt aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmää. Tutkielmani aineisto koostuu kahdeksasta suomenkielisestä kirjasta, yhdestä englanninkielisestä e-kirjasta, yhdestä suomenkielisestä verkkojulkaisusta ja sosiaalihuoltolaista.

Tutkimusaineistosta tekemiäni havaintojen ja niiden lajittelun pohjalta aikuissosiaalityön tavoitteet ovat jaettavissa kahdeksaan tavoitteeseen tai teemaan: Asianajo, yhteiskunnallinen vaikuttaminen, syrjäytymisen ehkäiseminen ja osallisuuden edistäminen, itsenäisen selviytymisen tukeminen, hyvinvoinnin edistäminen, etuuksien ja palvelujen välittäminen, sosiaalisen muutoksen aikaansaaminen ja nykytilanteen säilyttäminen. Jako on keinotekoinen ja monesti tavoitteet esiintyvät päällekkäin ja limittäin. Tämän jaon tarkoituksena on kuitenkin hahmottaa lukijalle, mistä aikuissosiaalityön tavoitteet muodostuvat. Tavoitteet eivät koske yksinomaan aikuissosiaalityötä, vaan ovat läsnä kaikessa sosiaalityössä. Aineistoni pohjalta edellä mainitsemistani tavoitteista erityisesti aikuissosiaalityössä korostuvat kuitenkin etuuksien ja palvelujen välittäminen, itsenäisen selviytymisen tukeminen sekä sosiaalisen muutoksen aikaansaaminen.

Avainsanat: Sosiaalityö, aikuissosiaalityö, tavoitteet, sosiaalihuoltolaki

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KESKEISET KÄSITTEET	2
2.1 Sosiaalityö.....	2
2.2 Aikuissosiaalityö	3
2.3 Tavoitteenasettelu sosiaalityössä.....	4
2.3.1 Aikuissosiaalityön tavoitteet sosiaalihuoltolaissa	5
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	7
3.1 Tutkimusmenetelmän valinta.....	7
3.2 Aineiston haku	8
3.3 Aineiston kuvaus.....	9
3.4 Sisällönanalyysi.....	11
4 TULOKSET	13
4.1 Asianajo.....	13
4.2 Yhteiskunnallinen vaikuttaminen.....	14
4.3 Syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden edistäminen	15
4.4 Itsenäisen selviytymisen tukeminen.....	16
4.5 Hyvinvoinnin edistäminen	17
4.6 Etuuksien ja palvelujen välittäminen	18
4.7 Sosiaalisen muutoksen aikaansaaminen.....	18
4.8 Nykytilanteen säilyttäminen	20
5 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	21
5.1 Työskentelyn lähtökohdista ja toteutuksesta.....	21
5.2 Johtopäätöksiä ja pohdintaa tuloksista	22
5.3 Jatkotutkielmien aiheita	26
LÄHTEET	27

1 JOHDANTO

Olen työskennellyt kunnallisessa sosiaalitoimistossa tehtävässä aikuissosiaalityössä noin neljä vuotta. Olen kokenut, että arjen aikuissosiaalityön hektisyyden keskellä työ on vaarassa pelkistyä rutiininomaiseksi toimeentulotukityöksi, jossa aikuissosiaalityön muut ammatilliset ja lakisääteiset tavoitteet ja työn suunnitelmallisuus ovat vaarassa jäädä liian vähälle huomiolle. Saara Widenäsin sosiaalityön käytännön tutkimuksen tutkimusraportissa tuodaan myös esiin, että toimeentulotukityön osuus sosiaalityöntekijän työstä on koettu ylikorostuneeksi (Widenäs, 2015, s. 22). Widenäsin tutkimusraportti on tehty ennen perustoimeentulotuen siirtoa Kelaan, mutta näkisin, että tämä näkyy yhä aikuissosiaalityön arjessa. Haluan aikuissosiaalityön tavoitteisiin perehtymällä muistuttaa itseäni ja lukijaa siitä, mistä aikuissosiaalityössä on kyse ja mihin sillä pyritään. Näen, että kandidaatintutkielmani toimii myös yhteenvetona sosiaalityön ja aikuissosiaalityön tavoitteista esimerkiksi uudelle työntekijälle. Kandidaatintutkielmani on kirjallisuuskatsaukseen perustuva yhteenveto siitä, mihin aikuissosiaalityöllä pyritään.

Lähdin selvittämään, miten aikuissosiaalityön tavoitteita on määritelty kirjallisuudessa. En löytänyt suoraa tutkimustietoa siitä, miten aikuissosiaalityön tavoitteiden kirjoa kokonaisuudessaan on määritelty, mutta perehtymällä sosiaalityötä yleisesti, sekä erikseen aikuissosiaalityötä käsittelevään kirjallisuuteen sain luotua riittävän laajan katsauksen aiheeseen. Suurin osa aikuissosiaalityön tavoitteista muodostuu sosiaalityön yleisistä tavoitteista. Tämän vuoksi keskeinen käsite on aikuissosiaalityön lisäksi myös sosiaalityö. Tutkimuskysymykseni on: ”*Miten aikuissosiaalityön tavoitteita on määritelty kirjallisuudessa?*”. Tästä syystä avaan keskeisenä käsitteenä myös tavoitteenasettelun sosiaalityössä ja tuon esille aikuissosiaalityön tavoitteita sosiaalihuoltolain näkökulmasta.

Keskeisten käsitteiden esittelyn jälkeen esittelen tutkimusmenetelmäni, joka on kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Olen toteuttanut kuvailevan kirjallisuuskatsauksen narratiivisena yleiskatsauksena, koska tarkoitukseni oli tiivistää kirjallisuuden laajoja kuvauksia käsillä olevasta aiheesta (Salminen, 2011, s. 7). Tämän jälkeen käyn läpi aineistonhakua sekä itse aineiston. Aineiston analysoinnissa hyödynnän aineistolähtöistä sisällönanalyysimenetelmää. Aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä läpikäydyn aineiston olen luokitellut ala- ja yläluokkiin. Olen lajitellut tutkielmani tulokset yläluokkien mukaan eri teemoiksi, joiden mukaan olen nimennyt *Tulokset*-luvun alaluvut. Lopussa pohdin työskentelyprosessiani ja tuloksia ja esitän neljä jatkotutkielman aihetta.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Tässä luvussa käyn läpi tutkielmani kannalta tärkeimmät käsitteet, joita ovat *sosiaalityö*, *aikuissosiaalityö* ja *tavoitteenasettelu sosiaalityössä*. *Sosiaalityön* ja *aikuissosiaalityön* käsitettä käsittelen samojen kirjallisuuslähteiden pohjalta, joita olen käyttänyt varsinaisen tutkielma-aineiston hankintaan. *Tavoitteenasettelu sosiaalityössä* -alaluvussa kuvailen von Wrightin päättelysääntöä, joka kuvaa hyvin sosiaalityön tavoitteen asettelua ja *Tavoitteenasettelu sosiaalityössä* -alaluvun alaluvussa *Aikuissosiaalityön tavoitteet sosiaalihuoltolaissa* esittelen, miten Suomen lainsäädäntö vaikuttaa sosiaalityön tavoitteiden määrittelyyn.

2.1 Sosiaalityö

Sosiaalityön käsitteellä on monia lähtökohtia ja merkityksiä, joten sosiaalityön tehtävän ja sisällön määrittäminen sekä niiden avaamiset ovat alalle vihkiytymättömälle vaikeita tehtäviä. (Kananoja, 2017b, s. 28.) Erilaisissa tehtävissä toimivien sosiaalityöntekijöiden työtä yhdistää asiakkaan ja ympäröivän yhteiskunnan välisissä suhteissa toimimisen rooli. Tässä roolissa tehdään muutokseen ja eheyteen pyrkivää työtä. (Mäki 1966, Kananojan 2017b, s. 28 mukaan.) Sosiaalityö, kuten monet muutkin ammatit, on kehittynyt tiettyä yhteiskunnallista tehtävää varten. Tähän tehtävään ovat vaikuttaneet yhteiskunnan taloudellinen tilanne ja poliittiset ratkaisut sekä niiden kautta kansalaisten elämäntilanteet. Yhteiskunnallinen tehtävä on sosiaalityön lähtökohta, jolle sen tieto, osaaminen, tehtävät ja käytännöt rakentuvat. (Kananoja, 2017b, s. 29.)

Merja Laitinen ja Asta Niskala (2017) nojautuvat määritelmässään sosiaalityön yliopistokoulutuksen yksiköiden muodostaman yhteistyöverkoston Sosnetin tulkintaan sosiaalityöstä, minkä mukaan sosiaalityön tarkoitus on vahvistaa niitä olosuhteita, jotka tukevat yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia ja toimintakykyä, ja jossa tehdään ihmisten selviytymistä tukevaa sosiaalisten ongelmien tilanearvioihin ja ratkaisuprosesseihin perustuvaa työtä yksilöiden ja yhteisöjen selviytymisen tukemiseksi (Laitinen & Niskala, 2017, s. 10). Sosiaalityö voidaan mieltää ammattina, joka perustuu korkeakoulutukseen ja jota pääosin toteutetaan kunnissa julkisella sektorilla. Sosiaalityötä voidaan toteuttaa myös itsenäisenä ammattina monissa huolenpitotyötä toteuttavissa organisaatioissa. (Niemelä, 2016, s. 14.) Sosiaalityö voidaan nähdä yleiskäsitteenä, joka kattaa

erilaiset sosiaalityön erityisalat, kuten esimerkiksi aikuissosiaalityö, päihdehuollon sosiaalityö ja lastensuojelun sosiaalityö (Rantasalmi, 2008, s. 14).

Sosiaalityö voidaan nähdä myös heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa tai vaikeassa elämäntilanteessa olevan etujen mukaisesti toimivana instituutiona (Eskola, 1981, Pohjolan 2016, s. 87 mukaan). Heikommassa asemassa olevien ihmisten tukeminen perustuu ammattieettisiin periaatteisiin. Tukea tarjotaan marginaalisiin elämäntilanteisiin joutuneille ihmisille, joilla on vaikeuksia esimerkiksi syrjäytymisen, työttömyyden tai asunnottomuuden vuoksi. (Pohjola, 2016, s. 87.) Sosiaalityöntekijä on viranomainen, mikä tarkoittaa, että tehtävään liittyy kontrolli ja vallankäyttö. Sosiaalityöntekijällä on oikeus ja velvollisuus käyttää asemaansa erilaisten resurssien jakamiseen ja kontrollin harjoittamiseen (Jokinen, 2008, s. 110). Viranomaisroolinsa lisäksi sosiaalityöntekijän rooliin liittyy myös ammattietiikkaan perustuvaa auttamistyötä. (Heinonen & Spearman, 2001, Jokisen 2008, s. 111 mukaan). Auttamistyöhön liittyy resurssien antamista, ohjausta ja neuvontaa (Sipilä, 1989, Jokisen 2008, s. 111 mukaan).

Sosiaalityön eetokseen kuuluvat keskeisinä periaatteina tasa-arvo, yhdenmukaisuus ja oikeudenmukaisuus. Näiden periaatteiden noudattaminen haastaa sosiaalityöntekijää toimimaan monella tasolla, kuten yksilön, perheen, yhteisön ja yhteiskunnallisella tasolla. Sosiaalityön yhdeksi yhteiskunnalliseksi tehtäväksi voidaan katsoa myös asenneilmapiiriin vaikuttaminen. (Helne, 2002, Pohjolan 2016, s. 93 mukaan.)

2.2 Aikuissosiaalityö

Sosiaalityötä on tehty aikuisten parissa sosiaalityön historian alusta alkaen. Kuitenkin vasta 2000-luvulle tultaessa aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä muodostui erityinen keskustelun ja kehittämisen kohde. Kunnallisia sosiaalipalveluja tuotetaan elämänkaarimallin mukaisesti. Elämänkaarimallissa palveluja on eriytetty eri-ikäisille asiakasryhmille kuten lapsille, nuorille ja vanhuksille. Aikuissosiaalityö on lasten ja nuorten kanssa tehtävän sosiaalityön ja gerontologisen sosiaalityön väliin jäävä, laaja sosiaalityön alue, jonka kohderyhmänä on työikäinen väestö. (Jokinen & Juhila, 2008a, s. 7.)

Monesti aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö mielletään nimenomaan kuntien sosiaalitoimissa tehtäväksi aikuissosiaalityöksi. Aikuissosiaalityön asiakkaiden ongelmatilanteiden, joissa sosiaalityöntekijä pyrkii asiakasta tukemaan, nähdään liittyvän työttömyyteen, toimeentulon

ongelmiin, päihteenkäyttöön tai asunnottomuuteen. Lisäksi ongelmia voi olla elämänhallinnan suhteen. Aikuissosiaalityötä raamittavat laki, yhteiskuntapolitiikka ja resurssit. (Välimaa, 2008, s. 175.)

Aikuissosiaalityötä esitellään kuntien verkkosivuilla monesti lainsäädäntöpohjaisena kokonaisuutena, joka muodostuu toimeentulokilasta, päihdehuoltolaista ja kuntouttavaa työtoimintaa koskevasta laista. Aikuissosiaalityöksi onkin alettu kutsua lähinnä sitä lakisääteistä työtä, jota tehdään kunnallisissa sosiaalitoimistoissa. (Juhila, 2008a, s. 25-26.) Toimintaa ohjaavat sosiaalihuoltolaki ja muut asiakasryhmä- ja etuuskohtaiset lait (Sarvimäki & Siltamäki, 2007, Juhilan 2008a, s. 26 mukaan).

Kuntien sosiaalitoimistoissa työskentelee pääosin ammattikorkeakoulutason sosionomitutkinnon suorittaneita sosiaaliohjaajia sekä yliopistosta yhteiskunta- tai valtiotieteiden maisteriksi valmistuneita sosiaalityöntekijöitä (Blomgren ja Kivipelto, 2012, s. 23). Kuntien sosiaalitoimistojen lisäksi aikuissosiaalityötä toteutetaan myös julkisissa erityispalveluissa, erilaisissa sosiaalisissa järjestöissä sekä diakoniatyössä (Jokinen & Juhila, 2008a, s. 7-8).

Kunnalliseen aikuissosiaalityöhön vaikuttavat yhteiskuntapoliittinen tilanne ja poliittiset linjaukset. 2000-luvun puolivälissä katsottiin tapahtuvan muutosta sosiaalityön universaalista, koko kansan hyvinvoinnista huolehtivan työn näkemyksestä kohti uusliberalistista yksilön omaa vastuuta korostavaa näkemystä. Tämä on näkynyt sosiaalityössä siten, että painopiste sosiaalityötä ohjaavassa politiikassa on siirtynyt asiakkaiden vastuuttamisen ja aktivoimisen linjoille. (Välimaa, 2008, s. 176.) Näillä näkemyksillä ja keskusteluilla, sekä poliittisilla ratkaisuilla on suora vaikutus aikuisten parissa tehtävään sosiaalityöhön (Jokinen & Juhila, 2008a, s. 8).

2.3 Tavoitteenasettelu sosiaalityössä

Tutkittaessa tavoitteiden määritelmiä sosiaalityössä, on syytä selvittää, mitä tavoitteet ovat ja miten tavoitteenasettelu tapahtuu sosiaalityössä. Tavoitteena on yleensä jonkin asian saavuttaminen tai tekeminen. Tavoitteenasettelu on tärkeä toiminnan edellytys. Tavoite suuntaa toimintaa haluttuun suuntaan tai tilaan ja sitoo ihmistä toimintaan. Tavoitteen asettamisen on nähty olevan tehokas apuväline motivoitumiseen tehtävän suorittamiseksi. Hyvin asetetut tavoitteet ohjaavat myös tavoitteeseen pääsemiseen vaadittujen toimenpiteiden valitsemista. (Jaakkola & Liukkonen, 2002, s. 245-247.)

Pauli Niemelä (2016) katsoo von Wrightin (2001) päättelysäännön sopivan hyvin sosiaalityöhön. Päättelysääntö perustuu käytännöllisen välttämättömyyden päättelyyn. Päättelysäännössä lähdetään tahdosta (tavoitteesta), joka etenee ajattelun (tieto) kautta teon (työ) toteuttamiseen. Tästä muodostuu tahto-ajatus-teko -ketju, josta ohessa on yksinkertaistettu malli:

1. Haluat y:n (toiminnan tavoite, päämäärä, halun ilmaus)
2. Jos et tee x, et saa y:tä (Todetaan luonnollinen välttämättömyys)
3. Siispä sinun on tehtävä x. (Todetaan käytännöllinen välttämättömyys).

Sosiaalityö lähtee halusta auttaa, ja siitä syntyvät myös tavoitteet. Keinoja auttamiseen haetaan tiedonhankinnan ja ajattelun avulla. Lopuksi todetaan käytännöllinen välttämättömyys, jonka pohjalta toimitaan kohti tavoitetta. (von Wright, 2001, Niemelän 2016, s. 103-104 mukaan.) Sosiaalityössä tiedonhankinta konkretisoituu palvelutarpeen arvion tekemiseen, minkä kautta työskentelyn tavoitteet määrittyvät (SHL 1301/2014, 36 §). Arvion pohjalta valitaan tavoitteisiin pääsemistä varten tarkoituksenmukaiset työmenetelmät. (Juhila, 2008a, s. 17).

2.3.1 Aikuissosiaalityön tavoitteet sosiaalihuoltolaissa

Sosiaalihuoltolaki määrittää sosiaalityön tavoitteita, minkä vuoksi siihen tutustuminen on sosiaalityön tavoitteiden ymmärtämisen kannalta olennaista. Sosiaalihuoltolain 1 §:ssä on määritelty, että lain tarkoituksena on muun muassa hyvinvoinnin edistäminen, osallisuuden edistäminen, sosiaalisen turvattomuuden vähentäminen, eriarvoisuuden vähentäminen, asianmukaisten sosiaalipalveluiden turvaaminen ja asiakkaan oikeuksien edistäminen sosiaalihuollossa (SHL 1301/2014).

Sosiaalihuoltolain 6 §:ssä on määritelty, että sosiaalihuollon ohjausta ja neuvontaa tulee tarjota kunnan asukkaille. Erityistä huomiota kiinnitetään muun muassa erityisen tuen tarpeessa oleviin asiakkaisiin. Sosiaalityön rakenteellista puolta tuodaan esille lain 7 §:ssä. Rakenteellisen sosiaalityön tavoitteena on huolehtia sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittämisestä, sekä sosiaalihuollon ammattilaisen asiantuntemuksen hyödyntäminen laajemmin hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Tavoitteena on tuottaa muun muassa toimenpide-ehdotuksia sosiaalisten ongelmien ennalta ehkäisemiseksi ja jo syntyneiden ongelmien korjaamiseksi. (SHL 1301/2014.)

Sosiaalityöntekijän tulee sosiaalihuoltolain 8 §:n mukaan edistää yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa erityistä tukea tarvitsevien hyvinvointia ja ehkäistä ongelmien syntymistä. Sosiaalipalveluja on lain 11 §:n mukaan järjestettävä jokapäiväisen arjesta selviytymisen tueksi, asumiseen tai taulouteen liittyvän tuen tarpeeseen, sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja osallisuuden lisäämiseksi, lähisuhdeväkivaltaan liittyvään tuen tarpeeseen, kriisitilanteisiin, lapsen kehityksen turvaamiseen, päihdeongelmassa tukemiseen sekä tuen tarpeessa olevien henkilöiden omaisten tueksi. (SHL 1301/2014.)

Sosiaalityön käsitettä ja sen tavoitteita avataan lain 15 §:ssä. Sosiaalityön tavoitteeksi on määritelty yksilön, perheen tai yhteisön tarpeisiin vastaavan sosiaalisen tuen sekä palvelujen kokonaisuuksien rakentaminen. Tätä palvelujen kokonaisuuden rakentamista tukee lain 36 §:ssä esitetty palvelutarpeen arviointi, joka tehdään asiakkaan kanssa ja johon voi tarvittaessa osallistua asiakkaan omaiset sekä muut toimijat. Palvelutarpeen arvioinnissa selvitetään lain 37 §:n mukaisesti, onko asiakkaalla tuen tarvetta, millaista tuen tarve on luonteeltaan (toistuva, tilapäinen tai pitkäaikainen) ja tarve omatyöntekijälle. Tämän pohjalta tehdään lain 39 §:n mukainen asiakassuunnitelma, ellei sen laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Tämän kokonaisuuden/suunnitelman toteutumista ohjataan ja seurataan. Myös palvelujen vaikuttavuuden seuraaminen kuuluu prosessiin. Sosiaalityö on lain 15 §:n mukaan muutokseen tähtäävää ja muutoksessa tukevaa työtä, jossa tavoitteena on elämäntilanteen vaikeuksien lieventäminen, yksilöiden vahvistaminen ja perheiden omien toimintaedellytysten vahvistaminen ja osallisuuden edistäminen. (SHL 1301/2014.)

Sosiaalihuoltolaista on löydettävissä seuraavat sosiaalityön tavoitteet: Asiakkaan asianajo, yhteiskunnallinen vaikuttaminen, syrjäytymisen ehkäiseminen ja osallisuuden edistäminen, itsenäisen selviytymisen tukeminen, hyvinvoinnin edistäminen, etuuksien ja palvelujen välittäminen, sosiaalisen muutoksen aikaansaaminen ja nykytilanteen säilyttäminen. Käsittelen tuloksia kuvaavassa luvussa kaikkia edellä mainittuja sosiaalityön tavoitteita tutkielmani aineiston pohjalta.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa esittelen kandidaatintutkielmani toteutusta. Esitän tutkimuskysymykseni ja esittelen käyttämäni tutkimusmenetelmän, sekä käyn läpi aiheistonhakuun liittyvää prosessia ja esittelen tutkielmani aineiston. Lopuksi esittelen käyttämäni aineiston analyysimenetelmän, eli aineistolähtöisen sisällönanalyysin.

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää, miten aikuissosiaalityön tavoitteita on määritelty kirjallisuudessa. Tavoitteena on tuoda näkyväksi aikuissosiaalityön tavoitteet.

Tutkimuskysymykseni on:

Miten aikuissosiaalityön tavoitteita on määritelty kirjallisuudessa?

3.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Kandidaatintutkielmani tutkimusmenetelmänä on kirjallisuuskatsaus, joka on hyvä väline rakentaa kokonaiskuvaa valitusta asiakokonaisuudesta (Salminen, 2011, s. 3).

Kirjallisuuskatsaukset voidaan Salmisen (2011) mukaan jakaa kolmeen päätyyppiin: kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi (Salminen, 2011, s. 6). Näistä valitsin työtäni varten käytettäväksi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen, koska se on yleiskatsaus, jolle ei ole määritelty tiukkoja sääntöjä. Tämä sopii hyvin työhöni, jossa pyrin kuvaamaan aihettani laaja-alaisesti. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on jaettu kahteen eri orientaatioon: narratiivinen ja integroiva katsaus (Salminen, 2011, s. 6). Näistä valitsin narratiivisen orientaation, sillä sen avulla pystyy luomaan laajan kuvan tutkittavasta aiheesta (Salminen, 2011, s. 7).

Narratiivista orientaatiota voidaan toteuttaa kolmella eri tavalla, joita ovat toimituksellinen, kommentoiva ja yleiskatsaus. Näistä valitsin yleiskatsauksen toteuttamistavaksi, sillä se on prosessi, jonka avulla voi tiivistää aiemmin tehtyä tutkimusta (Salminen, 2011, s. 7.)

Tutkimusmenetelmäni on siis kuvaileva kirjallisuuskatsaus, joka on toteutettu narratiivisena yleiskatsauksena.

3.2 Aineiston haku

Lähdin aineistonhakuun hakusanojen määrittelyllä. Kandidaatintutkielmassani tutkin aikuissosiaalityön tavoitteita. Hakusanoiksi teoksia hakiessani muodostui ”aikuissosiaalityö”, ”aikuissosiaalityön tavoitteet” ja ”social work with adults”.

Käytin aineiston hakemiseen www.jyu.finna.fi -sivuston hakukonetta, www.Helmet.fi -hakukonetta, www.helka.finna.fi -hakukonetta, Google-hakukonetta ja omaa kirjakokoelmaani. Rajasin hakujani pääsääntöisesti vuosiin 2006-2020. Pyrin löytämään aiheeseen liittyen monipuolista aineistoa, kirjoja, tutkimuksia ja muita julkaisuja. Kirjalähteitteni lisäksi löysin kiinnostavia väitöskirjoja ja muita julkaisuja, mutta ne karsiutuivat lähes kokonaan pois, sillä ne eivät lopulta vastanneetkaan riittävän hyvin aineistotarpeeseeni. Osan aineistosta löysin www.helmet.fi -sivun kautta, osan www.jyu.finna.fi -sivun kautta ja osa aineistosta löytyi suoraan omasta kirjahyllystäni. Sosiaalihuoltolaki on luettavissa verkossa Finlex-lakitietokannassa.

Lopulta valitsin aineistooni kahdeksan suomenkielistä kirjaa, yhden englanninkielisen e-kirjan, yhden suomenkielisen verkkojulkaisun ja yhden lain. Näistä lähteistä löysin parhaiten vastauksia tutkimuskysymykseeni. Aineisto on aikahaarukaltaan laaja, vuosilta 2006-2019. Perustelen näin laajaa aineiston julkaisuhaarukkaa sillä, että katsoin kirjallisuuden perusteella sosiaalityön tavoitteiden suurimpien linjausten pysyneen samoina, vaikka painotuseroja eri tavoitteilla onkin ollut, ajan ja kulttuurin mukaan. Koska selvitin sosiaalityön ja erityisesti aikuissosiaalityön tavoitteita, tavoitteiden kuvailujen löytyminen lähteistäni vaikutti aineistoni valikoitumiseen. Aineistossani on paljon toissijaisia lähteitä. Tämä johtuu osittain siitä, ettei minulla ollut riittävästi aikaa alkuperäisten tutkimusten/kirjojen etsimiseen. Olosuhteisiin vaikutti myös koronapandemia, jonka vuoksi Helsingin kirjastot olivat suljettuina kandidaatintutkielmani tekemisen kannalta kriittiseen aikaan, eikä kirjojen lainaaminen tai aineiston lukeminen kirjastoissa ollut mahdollista. Vaikka aineistoni koostuu isolta osin toissijaisista lähteistä, katson kuitenkin, että ne kuvaavat aikuissosiaalityön tavoitteita tutkielmani aineistotarpeeseen nähden riittävässä laajuudessa.

3.3 Aineiston kuvaus

Kirsi Juhilan kirjassa ”**Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina – sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat**” (2006) jäsennetään sosiaalityön yhteiskunnallisia paikkoja ja tehtäviä ja tarkastellaan sosiaalityöntekijän ja asiakkaan suhdetta. Tästä teoksesta valitsin aineistotarpeeni kannalta oleelliset luvut: *Liittämisen- ja kontrollisuhte* (s. 49-102), *Kumppanuussuhde* (s. 103-150) ja *Huolenpitosuhde* (s. 151-200).

Arja Jokisen ja Kirsi Juhilan toimittamassa kokoelmateoksessa ”**Sosiaalityö aikuisten parissa**” (2008) käsitellään aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön peruskysymyksiä ja paneudutaan sen jännitteisiin. Tästä teoksesta valitsin aineistotarpeeni kannalta oleelliset luvut: Kirsi Juhilan kirjoittamat *Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenat* (s. 14-47) ja *Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka* (s. 48-81) ja Arja Jokisen ja Kirsi Juhilan yhdessä kirjoittaman luvun *Jännitteitä ja suuntaviivoja aikuisten sosiaalityössä* (s. 282-289).

Toimittamassaan kokoelmateoksessa ”**Sosiaalityötä monitoroimassa**” (2008) Kari Huotari ja Johanna Hurtig nostavat esiin erilaisia ilmiöitä 2000-luvun suomalaisen sosiaalityön arjesta. Tästä teoksesta valitsin aineistotarpeeni kannalta oleellisen luvun: Soile Rantasalmen kirjoittaman *Aikuissosiaalityön suunnitelmallisuus* (s. 13-24).

Kyösti Raunio (2009) käsittelee teoksessaan ”**Olennainen sosiaalityössä**” sosiaalityötä ammatillisena toimintana ja työn ammatillisia lähtökohtia. Tästä teoksesta valitsin aineistotarpeeni kannalta oleelliset luvut: *Sosiaalityö ammatillisena toimintana* (s. 31-81), *Sosiaalityön arvot ja etiikka* (s. 82-120), *Sosiaalityön toimintatavat* (s. 169-184) ja *Sosiaalityön toiminnalliset perspektiivit* (s. 185-196).

Riitta Haverisen, Marjo Kurosen ja Tarja Pösön toimittama kokoelmateos ”**Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus**” (2014) sisältää artikkeleita, jotka keskittyvät suomalaisen sosiaalityön tilaan ja tulevaisuuteen. Tästä teoksesta valitsin aineistotarpeeni kannalta oleelliset luvut: Jaana Tainan ja Tuija Kotirannan kirjoittaman *Sosiaalityötä ja toimeentulotukea – aikuissosiaalityö paikkaansa hakemassa* (s. 179-195) ja Teija Karttusen ja Johanna Hietamäen kirjoittaman *Tiedon käytön kysymyksiä ja haasteita sosiaalityön asiakastyössä* (s. 320-336).

Sosiaalihuoltolaki (2014) on laki, jota sovelletaan kunnalliseen sosiaalihuoltoon. Sosiaalihuoltolaki määrittää aikuissosiaalityön sisältöä. Aineistotarpeeni kannalta olennaisiin oli lain tarkoitusta määrittävä 1 §.

Törrösen ym. toimittama ”**Vastavuoroinen sosiaalityö**” (2016) keskittyy sosiaalityön yhteisölliseen ja yhteiskuntapoliittiseen luonteeseen. Tästä teoksesta valitsin aineistotarpeeni kannalta oleelliset luvut: Anneli Pohjolan kirjoittaman *Sosiaalityön vastuu heikompaan asemaan joutuneista* (s. 87-96) ja Pauli Niemelän kirjoittaman *Hyvinvoinnin edistäminen sosiaalityön eetosena* (s. 97-108).

Merja Laitisen toimittama ”**Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä**” (2017) keskittyy kuvaamaan asiakkaan osallisuutta sosiaalityössä. Teoksessa avataan sosiaalityön käsitteistöä ja teoriaa käytännönläheisin esimerkein. Tästä teoksesta valitsin aineistotarpeeni kannalta oleelliset luvut: Liisa Hokkasen kirjoittaman *Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianajossa* (s. 55-86) ja Merja Laitisen ja Asta Niskalan kirjoittaman *Sosiaalityön suhde asiakkuuteen* (s. 9-16).

Aulikki Kananojan, Martti Lähteisen, Pirjo Marjamäen ja Kristiina Ahon toimittamassa ”**Sosiaalityön käsikirja**” (2017) kokoelmateoksessa käsitellään sosiaalityön toimintakentän kokonaisuutta, esimerkiksi sen sosiaalipoliittisia kehyksiä, asiakastyötä, työn kehittämistä ja hallintoa. Tästä teoksesta valitsin aineistotarpeeni kannalta oleelliset luvut: Aulikki Kananojan kirjoittamat *Sosiaalityö ammattina* (s. 27-39) ja *Asiakastyön yleiset lähtökohdat sosiaalialalla* (s. 173-198, Martti Lähteisen ja Lotta Hämeen-Anttilan kirjoittaman *Sosiaalihuollon lainsäädäntö* (s. 48-81) ja Pekka Karjalaisen kirjoittaman *Aikuissosiaalityö* (s. 247-259).

Heidi Dixin, Sue Hollinraken ja Jennifer Meaden toimittamassa teoksessa ”**Relationship-based Social Work with adults**” (2019) käsitellään suhteisiin perustuvia käytäntöjä ja teoriaa aikuissosiaalityössä. Tästä teoksesta valitsin aineistotarpeeni kannalta oleelliset luvut: Sue Hollinraken kirjoittaman *Theoretical Perspectives For Relationship-based Practice With Adults* (s. 20-45).

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu ”**TIEKARTTA 2030 – Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys**” (2019) on sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen asettaman selvityshenkilöryhmän selvitys, jossa kirkastetaan aikuissosiaalityön visiota ja annetaan toimenpideehdotuksia liittyen työn tehtävään yhteiskunnan eri tasoilla. Tästä julkaisusta valitsin aineistotarpeeni kannalta oleelliset luvut: *Aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö* (s. 16-19) ja *Sosiaalityön nykytila, uudistamistarve ja tavoitetila* (s. 20-25).

3.4 Sisällönanalyysi

Hyödynnän tutkielmani aineiston käsittelyssä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa lähdetään siitä, että poimitaan käsiteltävistä teksteistä kaikki tutkimuskysymyksen kannalta oleelliset alkuperäisilmaukset. Alkuperäisilmauksista muokataan pelkistettyjä ilmauksia, joka helpottaa aineiston hallintaa. Tämän jälkeen pelkistetyt ilmaukset klusteroidaan, eli ryhmitellään samansisältöisiä pelkistettyjä ilmauksia eri alaluokkiin. Alaluokista samansisältöiset puolestaan ryhmitellään yhä yläluokkiin (Miles & Huberman, 1994, Tuomen & Sarajärven 2009, s. 101-110 mukaan.) Olen lajitellut tutkielmani tulokset yläluokkien mukaan eri teemoiksi, joiden mukaan olen nimennyt *Tulokset*-luvun alaluvut.

Luokittelu auttaa aineiston selkiyttämässä, mikä helpottaa luotettavien johtopäätösten tekemistä. Aineiston luokittelu perustuu käyttämäni tulkintaan ja loogiseen päättelyyn. Pirstaleinen, eri lähteistä koostuva aineisto kootaan omaksi loogiseksi kokonaisuudekseen. (Hämäläinen, 1987, Tuomen & Sarajärven 2009, s. 108 mukaan.)

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla päädyin aineistosta kerättyjen, yleisesti sosiaalityötä ja aikuissosiaalityötä koskevia tavoitteita kuvaavien ilmaisujen pelkistetyistä ilmaisuista yhdistelemällä seuraaviin alaluokkiin ja niistä yhdistelemällä yläluokkiin:

- *Asianajo ja heikommassa asemassa olevan puolelle asettuminen.* Näistä muodostui yläluokka **Asianajo.**
- *Eriarvoisuuden torjuminen ja rakenteisiin vaikuttaminen.* Näistä muodostui yläluokka **Yhteiskunnallinen vaikuttaminen.**
- *Syrjäytymisen ehkäiseminen, osallisuuden edistäminen ja aktivointi.* Näistä muodostui yläluokka **Syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden edistäminen.**
- *Sosiaalityön tarpeen ja hyvinvointivaltiorippuvuuden vähentäminen, omien voimavarojen käyttöön ottamisessa tukeminen, voimaantumisen tukeminen ja toimintakyvyn vahvistaminen.* Näistä muodostui yläluokka **Itsenäisen selviytymisen tukeminen.**
- *Sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen, taloudellisen hyvinvoinnin edistäminen ja henkisen hyvinvoinnin tukeminen.* Näistä muodostui yläluokka **Hyvinvoinnin edistäminen.**
- *Julkisen vallan tehtävän toteuttaminen, avun tarjoaminen avun tarpeessa oleville ja palvelujen järjestäminen.* Näistä muodostui yläluokka **Etuuksien ja palvelujen välittäminen.**

- *Muutokseen tähtäävä sosiaalityö.* Tästä muodostui yläluokka **Sosiaalisen muutoksen aikaansaaminen.**
- *Arjesta selviytymisen tukeminen ja kiinnipitäminen.* Näistä muodostui yläluokka **Nykytilanteen säilyttäminen.**

Näistä yläluokista muodostui kandidaatintutkielmani tuloksia käsittelevän luvun alalukujen otsikoiden mukaiset teemat.

4 TULOKSET

Esittelen tässä luvussa tutkielmani tuloksia. Lähdin selvittämään, miten aikuissosiaalityön tavoitteita on määritelty kirjallisuudessa. Esittelen aineistoni pohjalta kunkin otsikon alla, mitä kyseinen tavoite tarkoittaa ja tuon jonkin verran esiin niitä keinoja, joilla näihin tavoitteisiin pyritään. Sosiaalityö voidaan nähdä yleiskäsitteenä, joka kattaa erilaiset sosiaalityön erityisalat, kuten aikuissosiaalityö (Rantasalmi, 2008, s. 14). Tästä syystä tulokseni kuvailevat enimmäkseen sosiaalityön tavoitteita ylipäättään, mutta nostavat kuitenkin esiin erilaisia painotuksia sosiaalityön tavoitteissa nimenomaan aikuissosiaalityöhön liittyen.

4.1 Asianajo

Sosiaalityön yhtenä perustehtävänä on asiakkaan asianajo. Se tarkoittaa työskentelyä oikeudenmukaisemman tilanteen saavuttamiseksi ja asiakkaan oikeuksien puolustamista. (Hokkanen, 2017, s. 55.) Sosiaalityön asianajotehtävään viitataan sosiaalihuoltolain 1 §:ssä, jossa sanotaan, että sosiaalihuollon tarkoituksena on muun muassa asiakkaan oikeuden edistäminen hyvään sosiaalihuollon palveluun sekä hyvään kohteluun sosiaalihuollossa (SHL 1301/2014). Sosiaalialan ammattilaisen (sosiaalityöntekijän) tulee huolehtia erityisesti heikommassa asemassa olevien oikeuksien toteutumisesta ja toimia asiakkaan puolestapuhujana, eli ajaa asiakkaan asiaa. (Talentian ammattieettinen lautakunta, 2005, Raunio 2009, s. 94 mukaan).

Juhila katsoo, että sosiaalityön asianajossa on kyse tukemisen ja auttamisen seuraavasta askeleesta. Hänen mukaansa asianajoa tarvitaan, jos käytettävissä oleva tuki ja apu on riittämätöntä asiakkaan tilanteessa. (Juhila, 2006, s. 179; Freddolino ym., 2004, Juhila 2008b, s. 76 mukaan.) Malcolm Paynen (1997) määritelmän mukaan sosiaalityön asianajon tehtävä on edustaa valtaa vailla olevia ihmisiä valtaapitävien suuntaan. Sosiaalityöntekijä toimii viestinviejänä, puolesta puhujana. (Payne, 1997, Juhilan 2006, s. 179 mukaan; ks. Atkinson, 1999, Jokisen & Juhilan 2008b, s. 288 mukaan.) Sosiaalityöllä on tähän heikommassa asemassa olevan puolustamiseen yhteiskunnallisesti legitimoituun rooliinsa perustuva mandaatti (Niemi, 2016, s. 107).

Asianajossa on kyse heikommassa asemassa olevan puolelle asettumisesta (Raunio, 2009, s. 91-92; Juhila, 2006, s. 180). Työskenneltäessä syrjäytyneen ja moniongelmaisen asiakkaan kanssa, asianajamisen merkitys korostuu yksilökohtaisessa palveluohjauksessa (Raunio, 2009, s. 177).

Sosiaalityössä asianajoa voidaan tehdä yksilö- tai ryhmäkohtaisesti. Yksilökohtaisessa asianajossa on yleensä kyse olemassa olevien palvelujen ja etuuksien käyttöön saaminen (Hokkanen, 2017, s. 74-76.) Ryhmäkohtaisen asianajon liitän yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

4.2 Yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Sosiaalityöhön kytkeytyy vastuu heikompiosaiten aseman parantamisesta. Tämä tarkoittaa ihmisten suoran auttamisen lisäksi myös heikompiosaisuutta tuottaviin ja sitä ylläpitäviin rakenteisiin puuttumista yhteiskunnallisella tasolla. Puhutaan sosiaalityön moraalista tehtävästä oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden puolesta. (Pohjola, 2016, s. 96.) Tämän moraalisen tehtävän toteuttaminen edellyttää sosiaalityötä, joka on suuntautunut yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen (Hokkanen, 2017, s. 77).

Yhteiskunnallisella vaikuttamisella pyritään ihmisten ongelmatilanteiden lievittämiseen ja siihen, että heikommassa asemassa olevien ihmisten oikeudet huomioitaisiin päätöksenteossa (Pohjola, 1998, Raunion 2009, s. 60 mukaan). Sosiaalityön yhteiskunnallisella vaikuttamisella pyritään vaikuttamaan niihin yhteiskunnallisiin suhteisiin, jotka synnyttävät epäoikeudenmukaisuutta (Hokkanen, 2017, s. 55). Yhteiskunnallinen vaikuttaminen on ryhmäkohtaista asianajoa, jossa pyritään vaikuttamaan niihin rakenteisiin, jotka vaikuttavat tietyn ihmisryhmän osaan yhteiskunnassa (Hokkanen, 2017, s. 74-75).

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen sosiaalityössä tapahtuu monesti siten, että sosiaalityöntekijä nostaa esille asemaansa ja asiantuntemustaan hyödyntäen asiakkaiden tietoa heidän arjestaan (Metteri, 2004, Laitisen & Niskalan 2017, s. 11 mukaan; Juhila, 2008b, s. 75). Tietoa saadaan ruohonjuuritason työskentelyn kautta ja se koskee esimerkiksi asiakkaiden vaikeita taloudellisia ja sosiaalisia tilanteita, sekä puutteita hyvinvointivaltion palvelujärjestelmässä. Vaikuttamistyötä tulisi tehdä hallinnon, politiikan ja erilaisten julkisten foorumeiden kautta. (Juhila, 2008b, s. 75.) Tätä vaikuttamistyötä kutsutaan rakenteelliseksi sosiaalityöksi (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka, 2019, s. 16).

Rakenteellista sosiaalityötä tehdään esimerkiksi antamalla asiantuntija-arvioita, kirjoittamalla ja julkaisemalla raportteja sekä osallistumalla hyvinvointipolitiikkaa koskevaan suunnittelutyöhön. Pienemmässä, paikallisemmassa kontekstissa vaikuttamistyötä voidaan tehdä rakenteellisessa sosiaalityössä osallistumalla erilaisiin verkostoihin omaa ammatillista näkemystään käyttäen. (Kananoja, 2017b, s. 30.) Rakenteellisella sosiaalityöllä on oma lakisääteinen perustansa

sosiaalihuoltolain 7 §:ssä. Sosiaalihuollon asiakkaiden ongelmien, tarpeiden ja vahvuuksien näkyväksi tekeminen on siis sosiaalityön moraalisen tehtävän lisäksi lakisäätteistä. (Lähteinen & Hämeen-Anttila, 2017, s. 76; SHL 1301/2014).

4.3 Syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden edistäminen

Syrjäytymisen ehkäiseminen ja osallisuuden lisääminen ovat sosiaalityön lähtökohtia, jotka perustuvat sosiaalityön eettisiin periaatteisiin (Karjalainen, 2017, s. 254). Osallisuuden lisääminen on määritelty laajemminkin sosiaalihuollon tehtäväksi sosiaalihuoltolain 1 §:ssä (SHL 1301/2014). Laissa osallisuuden käsite ymmärretään laajasti ja sillä tarkoitetaan yhteenkuulumisen ja osallisuuden tunnetta sekä toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksia (Lähteinen & Hämeen-Anttila, 2017, s. 70).

Syrjäytyminen käsitetään usein (hyvinvointivaltio-)riippuvuuden käsitteen kanssa synonyymina. Syrjäytymisen ehkäiseminen edellyttää riskitapausten tunnistamista, jolla pyritään välttämään pitkittyvien asiakkuuksien syntymistä. Syrjäytymisuran katkaisemiseen voidaan pyrkiä aktiivomalla ja kannustamalla. (Juhila, 2006, s. 77-78.)

Elämänhallinta on syrjäytymisen kannalta keskeinen käsite, ja elämänhallinnan puutteet liittyvät vahvasti syrjäytymiseen. Sen vahvistaminen on oleellista, kun sosiaalityön tavoitteena on syrjäytymisen ehkäiseminen. Ammatillisen toiminnan nähdään olevan tärkeässä roolissa elämänhallinnan saavuttamiseksi. (Juhila, 2006, s. 61-63.)

Syrjäytymisen ehkäisemisellä ja osallisuuden edistämällä pyritään kiinnittämään ihmistä yhteiskuntaan (Kiilakoski ym., 2012, Närhen, Kokkosen & Matthieksen 2017, s. 115 mukaan; Raunio, 2009, s. 187). Osallisuuden vastakohtana on osattomuus, joka tarkoittaa sitä, ettei yksilöllä ole mahdollisuutta johonkin tärkeänä pitämäänsä asiaan, kuten työhön, rahaan, sosiaalisiin suhteisiin ja omiin ja yhteisiin asioihin vaikuttamiseen. (Seppänen, 2001, Närhen, Kokkosen & Matthieksen 2017, s. 115-116 mukaan).

Työllistymisen merkitystä korostavassa yhteiskunnassa aktivointia ja kannustamista pidetään tärkeinä syrjäytymisen ehkäisemisen välineinä (Julkunen, 2001 & Helne, 2003, Juhilan 2006, s. 57 mukaan). Aktivointia pidetäänkin itsessään tärkeänä yhteiskuntapoliittisena tavoitteena. Tosin tähän tavoitteeseen pääsyä pidetään jopa mahdottomana käytössä olevilla resursseilla. (Juhila, 2006, s. 95-96.) Työn tavoitteiden painoutuessa liiaksi tulokselliseen aktivointiin, on vaarana, että työtä

priorisoidaan sellaisten asiakkaiden kanssa tehtäväksi, joilla on työntekijän näkökulmasta hyvät edellytykset saavuttaa aktivoitumisen näkökulmasta hyviä tuloksia (Juhila, 2008b, s. 49).

Osallisuuden edistäminen on myös tulevaisuuden sosiaalityön keskeisiä tavoitteita. Siihen liittyy aktiivisen osallistumisen ja yhteiskunnallisen yhteenkuuluvuuden tukeminen. (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka, 2019, s. 24.) Katson, että tärkeä osa syrjäytymisen ehkäisyä ja osallisuuden edistämistä on asiakkaan tai perheen itsenäisen selviytymisen tukeminen.

4.4 Itsenäisen selviytymisen tukeminen

Asiakkaiden omatoimisuuden ja toimintakyvyn tukeminen ovat erityisesti aikuissosiaalityön keskeisiä tavoitteita (Rantasalmi, 2008, s. 23; Niemelä, 2016, s. 100). Toimintakyvyllä tarkoitetaan tässä yhteydessä sosiaalista ja fyysistä toimintakykyä. Sosiaalinen toimintakyky viittaa sekä yksilölliseen että yhteisölliseen kasvuun pyrkivään ja tulevaisuuteen suuntautuneeseen asenteeseen. (Lähteinen & Hämeen-Anttila, 2017, s. 70.)

Sosiaalityön tavoitteena on edistää asiakkaan omien voimavarojen käyttöönottoa ongelmatilanteen ratkaisemiseksi. Tätä kutsutaan valtaistamiseksi. (Raunio, 2009, s. 177.) Valtaistaminen tarkoittaa toimintavoiman kasvattamista (Rostila, 2001, Raunio 2009, s. 63 mukaan). Toimintavoiman kasvattamiseen työntekijä pyrkii tukemalla asiakkaan itsenäistä ongelmanratkaisua. (Raunio, 2009, s. 61; Juhila, 2006, s. 121). Sosiaalityöntekijä toimii ikään kuin valtautumisen alullepanijana (Jokinen & Juhila, 2008b, s. 289). Asiakkaan itsenäistä ongelmanratkaisua tukee vahvuuksien esiin nostamiseen pyrkivä työote. Se edellyttää optimistista lähestymistapaa asiakkaan tilanteeseen, jossa toivottuun muutokseen pyritään voimavarojen tiedostamiseen pyrkivällä otteella. (Hollinrake, 2019, s. 22, s. 29.)

Itsenäisen selviytymisen tukemiseen liittyy riippuvuuden vähentäminen. Yhtenä sosiaalityön tavoitteena voi olla, että sosiaalityön tarve lakkaa (Raunio, 2009, s. 59). Tätä tavoitetta korostaa uusliberalistinen ajattelu, joka korostaa yksilöiden ja yhteisöjen omaa vastuuta hyvinvoinnistaan. (Juhila, 2006, s. 77-78). Itsenäistä selviytymistä voidaan tukea kuntouttavalla sosiaalityöllä. Kuntouttavalla sosiaalityöllä pyritään muun muassa asiakkaan elämänhallinnan lisäämiseen, sekä tukemaan asiakkaiden itsenäisiä elämänvalintoja, jotka johtavat myönteiseen muutokseen. (Karjalainen, 2017, s. 256.)

4.5 Hyvinvoinnin edistäminen

Sosiaalityön yhtenä tavoitteena on edistää sekä ylläpitää ihmisten hyvinvointia. Tämä on määritelty sosiaalihuoltolain 1 §:ssä. (SHL 1301/2014.) Lisäksi sosiaalityön maailmanjärjestö (IFSW) on asettanut kansalaisten hyvinvoinnin lisäämisen sosiaalityön tehtäväksi (ISFW, 2000, Niemelän 2016, s. 13 mukaan). Hyvinvoinnin edistäminen ja ylläpitäminen voidaan mieltää myös kärsimyksen minimoimiseksi (Reamer, 1986, Raunio 2009, s. 65 mukaan). Hyvinvointia edistävää työtä tehdään sosiaalityössä niin ihmisten kuin heidän elämänsä vaikuttavien rakenteidenkin parissa (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka, 2019, s. 17). Sosiaalityöllä on yhteiskunnallinen legitimeetti hyvinvoinnin edistämiseen sellaisissa ihmisten elämäntilanteissa, joissa hyvinvointi on puutteellista tai se on vaarantunut (Niemelä, 2016, s. 107).

Hyvinvoinnin edistämistä tehdään yksilön, perheen, yhteisöjen ja yhteiskunnan tasolla. Hyvinvointi koostuu sosiaalisesta hyvinvoinnista, osallisuudesta, turvallisuudesta ja terveydestä. Kääntäen voidaan sanoa, että hyvinvointityöllä ehkäistään ja torjutaan syrjäytymistä, osattomuutta, turvattomuutta ja sairastumista. Sosiaalihuoltolaissa korostetaan hyvinvoinnin uhkien ennaltaehkäisyä. Ennaltaehkäisyyn pyritään muun muassa oikea-aikaisella, oikeanlaisilla ja riittävillä palveluilla. Tämä edellyttää ongelmien tunnistamista ja yksilön tai perheen kokonaistilanteen huomioivaa työskentelyä. (Lähteinen & Hämeen-Anttila, 2017, s. 70-73.) Palveluiden lisäksi on turvattava myös hyvinvoinnin kannalta välttämättömät resurssit, kuten raha ja asuminen (Niemelä, 2016, s. 97; Juhila, 2006, s. 176).

Resurssit ovat hyvinvoinnin kannalta tärkeitä, joskin niillä on vain välineellinen rooli. Taloudelliset resurssit mahdollistavat erilaisten aineellisten resurssien saamisen, kuten ravinnon ja tarvikkeiden saamisen sekä asunnon. (Niemelä, 2016, s. 40-41.) Välttämättömien aineellisten resurssien eli ravinnon ja asumisen saaminen on myös perustuslaillinen oikeus (Lähteinen & Hämeen-Anttila, 2017, s. 77). Kunnallisessa aikuissosiaalityössä tuetaan ihmisten hyvinvointia taloudellisesti (Jokinen, 2008, s. 115).

Hyvinvointia pyritään tukemaan myös psykososiaalisen tuen avulla. Psykososiaalisella tuella pyritään tukemaan ja vahvistamaan asiakasta. Psykososiaalinen työ on ongelmanratkaisutyötä. (Raunio, 2009, s. 60.) Psykososiaalista työotetta käytetään erityisesti huonompiosaisten ja syrjäytyneiden asiakkaiden hyvinvoinnin tukemisessa. Psykososiaalinen työ on luonteeltaan pääsääntöisesti korjaavaa, ei ennaltaehkäisevää. Psykososiaalisen tuen avulla pyritään tukemaan

asiakkaan psyykkistä selviytymistä. (Raunio, 2009, s. 179.) Lisäksi hyvinvointia tuetaan myös tukemalla ihmisten välistä myönteisempää vuorovaikutusta (Niemelä, 2016, s. 100).

4.6 Etuuksien ja palvelujen välittäminen

Sosiaalihuoltolain 1 §:ssä sosiaalityön yhdeksi tavoitteeksi määrittyy palvelujen turvaaminen yhdenvertaisin perustein (SHL 1301/2014). Sosiaalityöntekijän tehtäväksi tulee avun piiriin vetäminen, mikä edellyttää hyvinvointipalvelujärjestelmän kokonaisuuden tuntemusta ja asiakkaan ohjaamista näiden palveluiden käyttöönottoon (Juhila, 2006, s. 176-177). Palvelujen ja etuuksien on tarkoitus tukea asiakasta tai perhettä kohti elämäntilanteeseen liittyviä tavoitteitaan (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka, 2019, s. 24).

Aikuissosiaalityössä sosiaalityöntekijän yhtenä tärkeänä tehtävänä mainitaan koordinaattorina toimiminen asiakkaan palvelujen löytämisessä (Rantasalmi, 2008, s. 16). Tätä toimintaa kutsutaan palveluohjaukseksi. Palveluohjauksessa työntekijä huolehtii sekä siitä, että asiakas on tietoinen käytettävissä olevista palveluista ja etuuksista, että siitä, että asiakas todella saa tarvitsemansa palvelut. (Juhila, 2008a, s. 24-25.) Palveluohjaus lähtee siitä, että asiakkaan tai perheen yksilölliset palveluntarpeet selvitetään ja tämän selvityksen pohjalta etsitään asiakkaan tai perheen tarpeisiin sopivat palvelut. Oleellisena osana palveluohjaukseen kuuluu myös tavoitteiden toteutumisen seuraaminen. Sosiaalitoimistoissa tehtävän palveluohjauksen rasisitteeksi on koettu suurten asiakasmäärien luoma työpaine, joka on johtanut työskentelyn pinnallisuuteen. (Raunio, 2009, s. 175-177.)

Avun piiriin vetämisen tehtävä on ollut haasteellisempaa perustoimeentulotuen siirryttyä Kelan hoidettavaksi. Tämän siirron jälkeen on katsottu, että kontakti erityisen tuen tarpeessa oleviin ihmisiin on osittain menetetty. (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka, 2019, s. 24.)

4.7 Sosiaalisen muutoksen aikaansaaminen

Kansainvälisessä sosiaalityön määritelmässä puhutaan sosiaalisen muutoksen aikaansaamisesta sosiaalityön tavoitteena. Sosiaaliseen muutokseen voidaan tähdätä yksilön, yhteisön tai yhteiskunnan tasolla. (IFSW, 2000, Raunio 2009, s. 64 mukaan.) Sosiaalityössä pyritään hakemaan muutosta tai

ratkaisua ihmisen poikkeuksellisessa tai ongelmallisessa elämäntilanteessa. (Raunio, 2009, s. 59-60). Muutokseen tähtäävää työskentelyä ohjaavat ammattieettiset periaatteet ja ohjeistot (Clark & Asquith, 1985, Raunio 2009, s. 90-91 mukaan). Aikuissosiaalityössä on monesti kyse muutokseen tähtäävästä sosiaalityöstä (Taina & Kotiranta, 2014, s. 180).

Muutossosiaalityössä pyritään saamaan aikaan myönteinen muutos asiakkaan tai perheen elämässä. Muutossosiaalityö on luonteeltaan suunnitelmallista ja ennalta määritettyihin tavoitteisiin pohjautuvaa työtä (Rostila, 2001, Tainan & Kotirannan 2014, s. 187 mukaan). Tavoitteisiin pääsemistä tulee myös seurata ja arvioida (Thompson, 2002 & Kankainen, 2012, Tainan & Kotirannan 2014, s. 187 mukaan). Onnistunut muutostyö edellyttää sosiaalityöntekijältä riittävän hyvää perehtyneisyyttä sosiaalisista ongelmista ja riskeistä (Karttunen & Hietämäki, 2014, s. 328).

Muutokseen tähtäävässä sosiaalityössä on tärkeää, että sekä asiakkaan että työntekijän näkemykset muutoksen tavoitteista ja etenemisvaiheista ovat molemmille osapuolille selkeät ja hyvin dokumentoitu. Tämä lisää yhteistyön läpinäkyvyyttä, mikä on sosiaalityön ammattieettisten periaatteiden mukaista. Lisäksi toimintatavoista täytyy olla yhteinen ymmärrys. (Kananoja, 2017a, s. 192.)

Muutokseen tähtäävä sosiaalityö muodostuu huolellisesta tilanearviosta, jossa ongelmat ja riskit arvioidaan (Juhila, 2008a, s. 17). Muutokseen tähtäävä sosiaalityö kohdistuu monesti yksilön tai perheen suhteisiin, esimerkiksi suhteeseen yksilön ja ympäristön välillä tai yksilön sosiaalisiin suhteisiin ja osallisuuteen (Compton & Galaway, 1989 & Walker & Beckett, 2003, Karttunen & Hietämäen 2014, s. 327 mukaan; Hollinrake, 2019, s. 22). Tilanearvion pohjalta määritellään muutostavoitteet ja valitaan tavoitteisiin pääsemistä varten tarkoituksenmukaiset työmenetelmät. (Juhila, 2008a, s. 17). Muutokseen tähtäävä sosiaalityö edellyttää tietoa siitä, minkälaisilla työmenetelmillä haluttuihin muutoksiin on tarkoituksenmukaista pyrkiä (Karttunen & Hietämäki, 2014, s. 329). Tilanearvioon ja siitä seuraavaan toimintaan pätee hyvin von Wrightin käytännöllisen välttämättömyyden päättelyn malli, jonka esittelin *Tavoitteenasettelu sosiaalityössä*-alaluvussa (von Wright, 2001, Niemelän 2016, s. 103-104 mukaan).

Yhtenä muutokseen tähtäävän sosiaalityön työmenetelmänä voisi mainita psykososiaalisen työn. Siinä painopiste on asiakkaan ymmärryksessä omasta tilanteestaan sekä toiminnastaan (Raunio, 2009, s. 180). Asiakasta tuetaan uuden ymmärryksen löytämisessä koskien hänen ongelmaansa sekä tilannettaan, minkä avulla asiakas voisi vaikuttaa muutokseen elämässään (Lymbery, 1998, Raunio 2009, s. 180 mukaan). Ajattelu- ja toimintatapojen muutosten lisäksi psykososiaalisessa työssä

pyritään muutokseen asiakkaan sosiaalisissa suhteissa ja sosiaalisessa tilanteessa ylipäätään (Granfelt, 1993, Raunion 2009, s. 184 mukaan).

4.8 Nykytilanteen säilyttäminen

Sosiaalityön tavoitteena on monesti näkyvän muutoksen aikaansaamisen sijaan nykytilanteen säilyttäminen (Taina & Kotiranta, 2014, s. 180). Tähän tavoitteeseen pääseminen vaatii asiakkaan tukemista haastavassa elämäntilanteessa. Tätä nykytilanteen säilyttämistä tavoittelevaa tukemista kutsutaan myös kiinnipitämiseksi. Nykytilanteen säilyttäminen voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että aiemmin asunnottomana ollut henkilö onnistuu säilyttämään nykyisen asunnon tai että päihdeongelmista kärsivä pysyy raitistumisen jälkeen päihteettömänä. (Juhila, 2009, s. 178-179.) Ihmisen kiinnipitäminen ihmisarvoisessa elämässä on sosiaalityölle tärkeä tavoite (Särkelä, 2004, Tainan & Kotirannan 2014, s. 188 mukaan).

Arkielämän jatkuvuuden ja normaaliuden ylläpitäminen on usein kaikkein syrjäytyneimpien kanssa tehtävässä työssä keskeisin päämäärä (Sipilä, 1996, Tainan & Kotirannan 2014, s. 191-192 mukaan). Puhutaan huollollisesta sosiaalityöstä, johon ei liity vastikkeellisuutta tai aktivoitumisodotuksia (Särkelä, 2004 & Liukko, 2006, Tainan & Kotirannan 2014, s. 187 mukaan). Tämä huollollinen sosiaalityö vastaa perustuslain mukaiseen oikeuteen saada huolenpitoa (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka, 2019, s. 24). Ihmisen elämänrakenteita ylläpitävä työskentely tarkoittaa monesti pitkäaikaisasiakkaiden kohdalla säännöllisiä sosiaalityöntekijän tapaamisia (Särkelä, 2005, Rantasalmen 2008, s. 23 mukaan).

5 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tässä luvussa pohdin kandidaatintutkielmani lähtökohtia ja toteutusta, tuon esille tuloksista tekemiäni johtopäätöksiä ja pohdintaa, sekä esitän neljä mahdollisen jatkotutkielman tutkimuskysymystä/aihetta, jotka jäivät itseäni askarruttamaan.

5.1 Työskentelyn lähtökohdista ja toteutuksesta

Lähtökohtana kandidaatintutkielmani aiheeseen oli kokemukseni siitä, että aikuissosiaalityö on vaarassa pelkistyä taloudellisen tuen tarjoamiseksi vailla suunnitelmallista ja tavoitteellista otetta. Saara Widenäsin sosiaalityön käytännön tutkimuksen tutkimusraportissa tuodaan myös esiin, että toimeentulotukityön osuus sosiaalityöntekijän työstä on koettu ylikorostuneeksi (Widenäs, 2015, s. 22). Halusin aikuissosiaalityön tavoitteisiin perehtymällä muistuttaa itseäni ja myös lukijaa siitä, mistä aikuissosiaalityössä on kyse ja mihin sillä pyritään. Lisäksi näen, että tutkielmani toimii oppaana uudelle aikuissosiaalityön työntekijälle.

Tutkimusmenetelmänä kirjallisuuskatsaus tuntui aluksi haastavalta ajatukselta. Ajatus siitä, että pitäisi ensin selvittää, mistä aiheesta on tietoa saatavilla ja lähteä sen pohjalta rakentamaan työtään, oli haastava. Pitäydyin alusta saakka kuitenkin hyvin vahvasti itseäni kiinnostavassa aiheessa. Huomasin kuitenkin hyvin pian, etten löydä aiheesta ”aikuissosiaalityön tavoitteet” varsinaisia tutkimuksia. Tutkimuksia olisi luultavasti löytynyt paremmin, jos olisin lähtenyt selvittämään yksittäisiä sosiaalityön tavoitteita koskevia tutkimuksia, ja koonnut näistä kaikista eri tavoitteita erikseen käsittelevistä tutkimuksista aineistoni, mutta näin toimimalla aineistostani olisi nähdäkseni tullut turhan laaja kandidaatintutkielman tasoiseen työhön. Tästä syystä valitsin teoksia ja teosten osia, jotka käsitelivät sosiaalityötä tai aikuissosiaalityötä ja lähdin niistä käsin poimimaan sosiaalityön ja erityisesti aikuissosiaalityön tavoitteita. Jälkeenpäin olen miettinyt, että tutkimuskysymystä olisi ollut hyvä rajata tiukemmin, esimerkiksi yhteen tiettyyn tavoitteeseen, tiettyyn aikuissosiaalityön kontekstiin ja niin edelleen. Tämä olisi luultavasti helpottanut alkuperäistutkimusaineiston löytämistä. Vaikka käyttämäni aineisto oli vuosilta 2006-2019, olivat kaikki aineistosta löytämäni sosiaalityön tai aikuissosiaalityön tavoitteet linjassa vuonna 2014 voimaan astuneen sosiaalihuoltolain kanssa. Tästä syystä katson, että aineistoni on ollut riittävän ajantasaista.

5.2 Johtopäätöksiä ja pohdintaa tuloksista

Lähdin selvittämään kandidaatintutkielmassani sitä, miten aikuissosiaalityön tavoitteita on määritelty kirjallisuudessa. Aineiston pohjalta oli erotettavissa kahdeksan keskeistä tavoitetta, joista ei yksikään ole ainoastaan aikuissosiaalityötä koskeva tavoite, vaan tavoitteet koskevat sosiaalityötä ylipäätään. Kuitenkin jotkin tavoitteet, kuten itsenäisen selviytymisen tukeminen (Rantasalmi, 2008, s. 23; Niemelä, 2016, s. 100), etuuksien ja palveluiden välittäminen (Rantasalmi, 2008, s. 16) sekä sosiaalisen muutoksen aikaansaaminen (Taina & Kotiranta, 2014, s. 180) korostuvat aikuisten kanssa tehtävässä sosiaalityössä.

Sosiaalityön tavoitteet määrittyvät tapauskohtaisesti ja niiden määrittymistä ohjaa huolellinen tilannearvio (Juhila, 2008a, s. 17). Tutkielman aineistosta poimin seuraavat kahdeksan tavoitetta: asianajo, yhteiskunnallinen vaikuttaminen, syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden edistäminen, itsenäisen selviytymisen tukeminen, hyvinvoinnin edistäminen, etuuksien ja palvelujen välittäminen, sosiaalisen muutoksen aikaansaaminen ja nykytilanteen säilyttäminen. Tutkielman materiaalina käyttämäni kirjallisuuden lisäksi nämä tavoitteet ovat löydettävissä ajantasaisesta sosiaalihuoltolaista (SHL 1301/2014).

Huomasin, että tavoitteet ovat osittain päällekkäisiä, limittäisiä ja kytköksissä toisiinsa. Siksi tavoitteiden luokittelu on keinotekoinen. Sen tarkoituksena on kuitenkin jäsentää tavoitteita. Esimerkiksi syrjäytymisen ehkäiseminen edellyttää elämänhallintaa tukevaa työtä (Juhila, 2006, s. 61-63), joka on puolestaan myös osa itsenäisen selviytymisen tukemista (Raunio, 2009, s. 177). Näin voidaan katsoa, että itsenäisen selviytymisen tukemista tavoitteleva työ tavoittelee myös syrjäytymisen ehkäisemistä. Lisäksi osa työmenetelmistä voi tukea useampaa tavoitetta yhtäaikaaisesti, esimerkiksi taloudellinen tuki voi edistää hyvinvointia (Jokinen, 2008, s. 115) sekä ehkäistä syrjäytymistä (Seppänen, 2001, Närhen, Kokkosen & Matthieksen 2017, s. 115-116 mukaan).

Aikuissosiaalityö on asianajotavoitteen näkökulmasta työtä, jossa työ kohdistuu asiakkaan ja valtaapitävien tahojen välisiin suhteisiin. Kun asiakkaan tukeminen ja auttaminen katsotaan riittämättömiksi, täytyy sosiaalityöntekijän ottaa asiakkaan asianajoon aktiivisempaa roolia (Juhila, 2006, s. 179; Freddolino ym., 2004, Juhilan 2008b, s. 76 mukaan). Asianajon tavoite korostuu, kun aikuissosiaalityötä tehdään heikommassa asemassa olevan ihmisen hyväksi (Raunio, 2009, s. 177). Oman kokemukseni mukaan asianajo konkretisoituu aikuissosiaalityössä esimerkiksi yhteistyökumppaneiden kanssa käytäviin keskusteluihin, joissa sosiaalityöntekijä puoltaa jonkin

palvelun tai etuuden myöntämistä tai tarjoamista asiakkaalle, tai hakee oikaisua tai tarkistusta asiakasta koskevaan asiaan.

Yhteiskunnallisen vaikuttamisen tavoitteen näkökulmasta aikuissosiaalityö on saman tyyppistä kuin asianajo, mutta siinä ajetaan yksilön asian tai etujen sijaan laajemman joukon asiaa. Siitä voidaankin puhua ryhmäkohtaisena asianajona. Sosiaalityöntekijä osallistuu verkostoihin ja julkisiin foorumeihin sekä päätöksentekoon, jossa hän voi tuoda esille eri ihmisryhmiä koskevaa tietoa ja tuoda heidän ääntään kuuluviin (Juhila, 2008b, s. 75). Oma kokemukseni rakenteellisesta sosiaalityöstä on sosiaalisten raportointien tekemiseen osallistuminen. Näissä sosiaalisissa raportoinneissa on tuotu esiin esimerkiksi palvelujärjestelmää koskevia puutteita ja epäkohtia, sekä nostettu esiin kohtuuttomia tilanteita, joihin asiakkaat puutteellisissa tai toimimattomissa palveluissa ovat joutuneet. Lisäksi niissä on esitetty arvioita jonkin asian tai päätöksen vaikutuksesta esimerkiksi asunnottomien tilanteeseen. Näen, että yhteiskunnallisen vaikuttamisen tavoite on siitä erityinen, että siihen sosiaalityöntekijä voi pyrkiä myös työajan ulkopuolella, osallistumalla julkiseen keskusteluun.

Aikuissosiaalityö on syrjäytymisen ehkäisyn ja osallisuuden edistämisen tavoitteen näkökulmasta työtä, jossa asiakasta pyritään auttamaan vähemmän hyvinvointivaltiorippuvaiseksi ja kohti osallisuutta. Syrjäytymisen ehkäisyssä ja osallisuuden edistämisen tavoitteen perspektiivissä aikuissosiaalityö pyrkii aktivoinnin ja kannustamisen avulla tukemaan asiakkaan osallisuutta. (Juhila, 2006, s. 77-78.) Lisäksi tähän tavoitteeseen kytkeytyy elämänhallinnan tukemisen tehtävä, jossa ammattilaisella nähdään olevan tärkeä rooli (Juhila, 2006, s. 61-63). Katson, että aikuissosiaalityössä voidaan ehkäistä syrjäytymistä ja edistää osallisuutta esimerkiksi turvaamalla taloudelliset resurssit, jotka mahdollistavat syrjäytymisvaarassa olevalle asiakkaalle tai asiakasperheelle esimerkiksi harrastustoimintaan osallistumisen. Lisäksi näen, että psykososiaalisella tuella on syrjäytymisen ehkäisyssä ja osallisuuden edistämisessä tärkeä rooli, koska siinä tuetaan asiakkaan omaa ongelmanratkaisua (Raunio, 2009, s. 60).

Itsenäisen selviytymisen tukemisen tavoite on lähellä syrjäytymisen ehkäisyn ja osallisuuden edistämisen tavoitetta. Itsenäisen selviytymisen tukemisen tavoitteen kautta tarkasteltuna aikuissosiaalityö näyttäytyy ihmisen toimintakyvyn tukemisena (Rantasalmi, 2008, s. 23; Niemelä, 2016, s. 100). Sosiaalityöntekijä pyrkii tukemaan asiakkaan itsenäistä selviytymistä tukemalla asiakasta itsenäisessä ongelmanratkaisussa, johon pyritään valtaistamisen, eli omien voimavarojen käyttöönotossa tukemisen kautta (Raunio, 2009, s. 177). Katson, että itsenäisen selviytymisen tukeminen ja syrjäytymisen ehkäisy sekä osallisuuden lisääminen ovat samoista osatavoitteista

koostuvia tavoitteita. Näihin kaikkiin pyritään elämänhallintaa ja omien voimavarojen käyttöönottoa tukemalla, minkä lisäksi molempiin pyritään aktivoimien kautta.

Aikuissosiaalityö näyttäytyy hyvinvoinnin edistämisen tavoitteen näkökulmasta kaikilla tasoilla (yksilö, perhe, yhteiskunta) tehtävänä hyvinvointia edistävänä työnä, jossa pääpainopisteen pitäisi olla hyvinvointia uhkaavien tekijöiden ennaltaehkäisyssä. (Lähteinen & Hämeen-Anttila, 2017, s. 70-73.) Hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävää työtä tehdään aikuissosiaalityössä suoraan asiakastyössä ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen kautta (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka, 2019, s. 17). Konkreettisimmillaan aikuissosiaalityö voi tukea asiakkaan tai asiakasperheen hyvinvointia taloudellisesti tai turvaamalla asumisen (Niemelä, 2016, s. 97; Juhila, 2006, s. 176). Hyvinvointia pyritään tukemaan myös psykososiaalisen tuen avulla, jossa pyritään tukemaan asiakkaan psyykkistä selviytymistä. Psykososiaalinen tuki on yleensä korjaavaa, ei ennaltaehkäisevää, sillä sitä tarjotaan asiakkaille yleensä jo syntyneissä ongelmatilanteissa. (Raunio, 2009, s. 60). Aikuissosiaalityössä voidaan tukea yksilön, perheen tai laajemman yhteisön hyvinvointia. Yksilötyössä korostuu kokemuksen mukaan aineellisten resurssien turvaaminen, mutta myös psykososiaalinen tuki. Enemmän toivoisin näkeväni ja tekeväni aikuissosiaalityötä hyvinvoinnin edistämisen tavoitteen näkökulmasta myös rakenteellisesti, eli yhteiskunnallisen vaikuttamisen kautta.

Etuuksien ja palvelujen välittämisen tavoitteen näkökulmasta aikuissosiaalityö näyttäytyy asiakkaan avunpiiriin saattavana työnä (Juhila, 2006, s. 176-177). Sosiaalityöntekijän tärkeäksi tehtäväksi muodostuu koordinaattorina toimiminen asiakkaan palvelujen löytämiseksi, eli palveluohjaaminen (Rantasalmi, 2008, s. 16). Palveluohjauksessa sosiaalityöntekijä arvioi asiakkaan tai perheen yksilölliset palveluntarpeet ja etsii yhdessä asiakkaan kanssa näihin tarpeisiin sopivat palvelut (Raunio, 2009, s. 175-177). Etuuksien ja palvelujen välittämisen tehtävä korostuu aikuissosiaalityössä (Rantasalmi, 2008, s. 16). Näen etuuksien ja palvelujen välittämisen tärkeänä aikuissosiaalityön tavoitteena. Oman kokemuksen mukaan aikuissosiaalityössä onkin kiinnitetty tähän tavoitteeseen erityistä huomiota. Joskus olen kuitenkin miettinyt, että onko erityisesti etuuksien välittämisen tavoitteeseen kiinnitetty niin paljon huomiota, että sitä tehdään muiden tavoitteiden kustannuksella.

Aikuissosiaalityö näyttäytyy sosiaalisen muutoksen aikaansaamisen tavoitteen näkökulmasta ylipäättään myönteiseen muutokseen tähtäävänä työnä. Sosiaalisen muutoksen aikaansaaminen on laaja käsite ja se voi konkretisoida monen muun tavoitteen kautta (poikkeuksena nykytilanteen säilyttäminen, jossa näkyvään muutokseen asiakkaan tai perheen elämässä ei pyritä) (Taina & Kotiranta, 2014, s. 180). Sosiaalisen muutoksen aikaansaamisen tavoite voitaisiinkin periaatteessa

mieltää aikuissosiaalityön tavoitteiden kattokäsitteeksi. Sosiaalisen muutoksen aikaansaamisen tavoite korostuu nimenomaan aikuissosiaalityössä (Taina & Kotiranta, 2014, s. 180). Kuten hyvinvoinnin edistämisesäkin, myös sosiaalisen muutokseen aikaansaamisessa voidaan käyttää apuna psykososiaalisen tuen antamista, minkä avulla pyritään saamaan aikaiseksi asiakkaalle uutta ymmärrystä tilanteestaan, minkä avulla hän pääsisi kohti myönteistä muutosta elämässään. (Lymbery, 1998, Raunion 2009, s. 180 mukaan). Sosiaaliseen muutokseen tähtäävässä sosiaalityössä pidän aineiston pohjalta tärkeänä, että sekä sosiaalityöntekijällä että asiakkaalla on yhteinen näkemys muutostarpeista. Näiden muutostarpeiden kirjaaminen palvelutarpeenarvioon ja niiden toteutumisen seuraaminen on nähdäkseni erittäin tärkeitä välineitä onnistuneessa sosiaaliseen muutokseen tähtäävässä aikuissosiaalityössä.

Nykytilanteen säilyttämisen tavoitteen näkökulmasta aikuissosiaalityö näyttäytyy asiakkaan vastikkeettomana tukemisena haastavassa elämäntilanteessa, jossa pyritään säilyttämään nykytilanne, eli ehkäisemään tilanteen heikentyminen (Juhila, 2009, s. 178-179). Tämä tavoite korostuu usein kaikkein syrjäytyneimpien kanssa tehtävässä sosiaalityössä (Sipilä, 1996, Tainan & Kotirannan 2014, s. 191-192 mukaan). Oman kokemukseni mukaan sosiaalista muutosta tavoitteleva sosiaalityö voi muuttua nykytilanteen säilyttämiseen pyrkiväksi, kun toivottuun muutokseen on päästy. Tästä esimerkkinä tilanne, jossa pitkäaikaisesti asunnottomana ollut henkilö, jolla on asumishistoriassaan erityisiä haasteita asunnon pitämisen suhteen, saisi pidettyä asunnon. Saavutetusta nykytilasta kiinnipitäminen on mielestäni monesti yhtä tärkeää, kuin toivottuun sosiaaliseen muutokseen tähtääminen.

Kuten kandidaatintutkielmastani käy ilmi, aikuissosiaalityötä voidaan tarkastella monen eri tavoitteen kautta. Katson, että tutkielmani auttaa jäsentämään aikuissosiaalityön tavoitteita ja tekemään niistä hieman selkeämpiä. Jokainen tässä tutkielmassa kuvaamani tavoite on löydettävissä sosiaalihuoltolaista. Toisin sanoen, nämä tavoitteet ovat lakisääteisiä. Kokemukseni mukaan käytännössä jokainen sosiaalityöntekijä aikuissosiaalityössä käyttää kuitenkin lopulta omaa harkintaansa sen suhteen, mihin tavoitteisiin asiakkaiden kanssa on tärkeitä pyrkiä. Lisäksi organisaatiolla ja sosiaalityön johtamisella voi nähdäkseni olla vaikutusta siihen, mihin tavoitteisiin sosiaalityössä pyritään. Työn tavoitteiden valikoitumiseen vaikuttaa palvelutarpeen arvio, jonka pohjalta palvelutarpeet tehdään näkyväksi asiakkaalle ja työntekijälle. Sosiaalityöntekijän tulisi tämän pohjalta yhdessä asiakkaan kanssa valita ne tavoitteet, joihin kyseisen asiakkaan tai asiakasperheen kohdalla on tarkoituksenmukaista pyrkiä. Näiden eri tavoitteiden nimeäminen ja tunteminen auttaa tavoitteiden muodostamisessa aikuissosiaalityössä.

5.3 Jatkotutkielmien aiheita

Aineistosta löytämäni sosiaalityön tavoitteet herättivät mielessäni useampia jatkokysymyksiä, joista voisi pohtia omia tutkielmiaan. Neljä kiinnostavinta jatkotutkielmien aihetta/kysymystä, jota tuli mieleeni aineiston pohjalta, ovat:

”Miten asiakkaan asianajo ilmenee kunnallisessa aikuissosiaalityössä?”,

”Miten itsenäisen selviytymisen tukeminen toteutuu kunnallisen aikuissosiaalityön käytännöissä?”,

”Miten psykososiaalinen tuki toteutuu kunnallisessa aikuissosiaalityössä?” ja

”Miten asiakkaan kanssa laaditun sosiaalityön suunnitelman toteutumisen seuranta toteutuu kunnallisessa aikuissosiaalityössä?”.

LÄHTEET

Kirjat

- Hollinrake, S. (2019). Theoretical perspectives for relationship-based practice with adults. Teoksessa H. Dix, S. Hollinrake & J. Meade. *Relationship-based Social Work with adults* (s. 20-45). UK, Essex: Critical Publishing Ltd
- Hokkanen, L. (2017). Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianajossa. Teoksessa M. Laitinen & A. Niskala (toim.), *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä* (s. 55-86). Tampere: Vastapaino
- Jaakkola, T. & Liukkonen, J. (2002). Sisäisen työmotivaation edistäminen tavoitteen asettelun avulla. Teoksessa J. Liukkonen, T. Jaakkola & A. Suvanto (toim.), *Rahasta vai rakkaudesta työhön? – mikä meitä motivoi?* (s. 245-258). Jyväskylä: Like-työelämäpalvelut Oy
- Jokinen, A. (2008). Sosiaalityö tukena ja kontrollina aikuisten kohtaamisessa. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila (toim.), *Sosiaalityö aikuisten parissa* (s. 110-144). Tampere: Vastapaino
- Jokinen, A. & Juhila, K. (2008a). Johdanto. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila (toim.), *Sosiaalityö aikuisten parissa* (s. 7-11). Tampere: Vastapaino
- Jokinen, A. & Juhila, K. (2008b). Jännitteitä ja suuntaviivoja aikuisten sosiaalityössä. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila (toim.), *Sosiaalityö aikuisten parissa* (s. 282-289). Tampere: Vastapaino
- Juhila, K. (2006). Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina – sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino
- Juhila, K. (2008a). Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenat. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila (toim.), *Sosiaalityö aikuisten parissa* (s. 14-47). Tampere: Vastapaino
- Juhila, K. (2008b). Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila (toim.), *Sosiaalityö aikuisten parissa* (s. 48-81). Tampere: Vastapaino
- Kananoja, A. (2017a). Asiakastyön yleiset lähtökohdat sosiaalialalla. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen, P. Marjamäki & K. Aho (toim.), *Sosiaalityön käsikirja* (s. 173-198). Helsinki: Tietosanoma Oy
- Kananoja, A. (2017b). Sosiaalityö ammattina. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen, P. Marjamäki & K. Aho (toim.), *Sosiaalityön käsikirja* (s. 27-39). Helsinki: Tietosanoma Oy

- Karjalainen, P. (2017). Aikuissosiaalityö. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen, P. Marjamäki & K. Aho (toim.), *Sosiaalityön käsikirja* (s. 247-259). Helsinki: Tietosanoma Oy
- Karttunen, T. & Hietamäki, J. (2014). Tiedon käytön kysymyksiä ja haasteita sosiaalityön asiakastyössä. Teoksessa R. Haverinen, M. Kuronen & T. Pösö (toim.), *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus* (s. 320-336). Tampere: Vastapaino
- Laitinen, M. & Niskala, A. (2017). Sosiaalityön suhde asiakkuuteen. Teoksessa M. Laitinen & A. Niskala (toim.), *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä* (s. 9-16). Tampere: Vastapaino
- Lähteinen, M. & Hämeen-Anttila, L. (2017). Sosiaalihuollon lainsäädäntö. Teoksessa Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen, P. Marjamäki & K. Aho (toim.), *Sosiaalityön käsikirja* (s. 48-81). Helsinki: Tietosanoma Oy
- Niemelä, P. (2016). Hyvinvoinnin edistäminen sosiaalityön eetoksena. Teoksessa M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lundén, P. Salovaara & M. Veistilä (toim.), *Vastavuoroinen sosiaalityö* (s. 97-108). Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press
- Närhi, K., Kokkonen, T. & Matthies A. (2017). Teoksessa M. Laitinen & A. Niskala (toim.), *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä* (s. 113-145). Tampere: Vastapaino
- Pohjola, A. (2016). Sosiaalityön vastuu heikompaan asemaan joutuneista. Teoksessa M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lundén, P. Salovaara & M. Veistilä (toim.), *Vastavuoroinen sosiaalityö* (s. 87-96). Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press
- Rantasalmi, S. (2008). Aikuissosiaalityön suunnitelmallisuus – kehittämistyön suuntaviivoja. Teoksessa K. Huotari & J. Hurtig (toim.), *Sosiaalityötä monitoroimassa* (s. 13-24). Helsinki: Helsinki University Press/Palmenia
- Raunio, K. (2009). *Olellainen sosiaalityössä*. Helsinki: Gaudeamus
- Taina, J. & Kotiranta, T. (2014) *Sosiaalityötä ja toimeentulotukea – aikuissosiaalityö paikkaansa hakemassa*. Teoksessa R. Haverinen, M. Kuronen & T. Pösö (toim.), *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus* (s. 179-195). Tampere: Vastapaino
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Välimaa, O. (2008). Kunnallisen aikuissosiaalityön rajat ja ammattietiikka pitkäaikaistyöttömien kohtaamisessa. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila (toim.), *Sosiaalityö aikuisten parissa* (s. 175-195). Tampere: Vastapaino

Muut julkaisut

Blomgren, S. & Kivipelto M. (2012). Valtaistus: Valtakunnallinen aikuissosiaalityön kartoitus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 27/2012. Haettu osoitteesta <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80404/da26a400-efca-4ee2-83a4-9a946b70ed6f.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja, opetusjulkaisuja 62. Vaasa: Vaasan yliopisto. Haettu osoitteesta https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Karjalainen, P., Metteri, A. & Strömberg-Jakka, M. (2019). TIEKARTTA 2030 - Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Haettu osoitteesta http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41_19_Tiekartta_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Widenäs, S. (2015). Onko sosiaalityössä aikaa sosiaalityöhön? – Ajankäytön tarkoitus sosiaalityössä. (Tutkimusraportti, Helsingin yliopisto). Haettu osoitteesta http://www.socca.fi/files/5035/Saara_Widenas_Kaytantotutkimusraportti_ajankayton_kartoitus_aikuissostyossa.pdf

Lakitekstit

Finlex: Sosiaalihuoltolaki. [<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>] (21.4.2020)

Lyhenne tekstissä: SHL